

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(повне найменування закладу вищої освіти)
Навчально-науковий інститут фізико-технічних і комп'ютерних наук
(назва інституту/факультету)
Кафедра комп'ютерних систем та мереж
(назва кафедри)

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
Демократія: від теорії до практики
(вказати назву навчальної дисципліни (іноземною, якщо дисципліна викладається іноземною мовою))
вибіркова
(вказати: обов'язкова, вибіркова)

Освітньо-професійна програма **«Комп'ютерна інженерія», «Програмування мобільних і вбудованих комп'ютерних систем та засобів Інтернету речей»**

(назва програми)
Спеціальність 123 Комп'ютерна інженерія
(вказати: код, назва)
Галузь знань 12 Інформаційні технології
(вказати: шифр, назва)
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
(вказати: перший (бакалаврський)/другий (магістерський)/третій (освітньо-науковий))

Навчально-науковий інститут фізико-технічних і комп'ютерних наук
(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська
(вказати: на яких мовах читається дисципліна)

Кількість кредитів: 3

Форми навчальної діяльності: практична, самостійна та індивідуальна

Форма підсумкового контролю: залік

Розробники: Равлик Ірина Олександрівна, асистент кафедри політології та державного
(вказати авторів (викладач (ів)), їхні посади, наукові ступені, вчені звання)

Профайл викладача

[http://www.politicalscience.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data\[2822\]\[caf_pers_id\]=1325&commands\[2822\]=item](http://www.politicalscience.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data[2822][caf_pers_id]=1325&commands[2822]=item)

Контактний тел. + (38) 0372 52-30-53

E-mail: i.ravlyk@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle - <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=109>

Консультації

Очні консультації: щотижневі

Онлайн-консультації: [googl.meet](https://meet.google.com/)

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Навчальна дисципліна «Демократія: від теорії до практики» належить до переліку дисциплін вільного вибору студента та викладається у 4 семестрі бакалаврату в обсязі 90 год. (3 кредити ECTS), зокрема, практичних – 22 год., самостійна робота – 66 год., індивідуальні – 2 год. Дисципліна складається з теоретичного та практичного компонентів. Теоретична частина включає такі теми: демократичне урядування, права людини, громадянське суспільство та участь громадян у суспільному та політичному житті. Наскрізно у курсі вивчаються такі теми: гендерна рівність, права меншин, права осіб з інвалідністю, забезпечення громадянських прав, належне урядування, корупція, верховенство права, медіаграмотність, використання цифрових технологій тощо. З метою розвитку навичок студентів, під час навчання використовуються інтерактивні методи викладання («Семінари за методом Сократа», «Людський барометр», «Прогулянка галереєю» та багато інших), напрацьовані за участі українських і міжнародних експертів. Основний компонент курсу – це студентський проект, який студенти реалізують упродовж курсу. У поступовому, керованому процесі студенти працюють у групах, щоб визначити питання у суспільстві, які вони визнають проблемними і які вони у подальшому досліджуватимуть, пов'язуючи їх з темами курсу. Насамкінець, перед студентами стоїть завдання розробити план дій, спрямований на практичне вирішення цих проблемних питань. На власному досвіді студенти розвивають знання, формують навички та ставлення, необхідні соціально активному та свідомому громадянину.

2. Мета навчальної дисципліни:

Формування і зміцнення знань, навичок, цінностей та ставлень, пов'язаних з ефективною громадянською активністю студентів. Ознайомлення із роллю та діяльністю: громадських організацій, політичних партій, мас-медіа та інших інститутів політичної системи, а також з особливостями взаємодії органів державної влади та громадян в умовах демократії, прав громадян, процесів захисту прав людини і ролі, яку відіграє громадянське суспільство у моніторингу діяльності органів влади та співпраці з ними, а також яким чином вони дозволяють громадянам самостійно чи колективно досягати цілей. Формування навичок, пов'язаних з ефективною громадянською активністю, зокрема: здатністю критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення, а також працювати спільно з іншими заради досягнення мети.

3. Пререквізити. Вказуються дисципліни чи сертифіковані курси, які здобувач вищої освіти має вивчити до початку або разом із цією дисципліною, що підвищує ефективність засвоєння курсу.

Масова комунікація та інформація
Реклама і зв'язки з громадськістю
Медіакритика

4. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

4.1. Знати:

- основні філософські засади демократичного врядування, ключові концепції та теорії демократії, їх еволюцію;
- ключові принципи розвитку та функціонування демократії;
- засадничі права та свободи людини, їх міжнародні конвенції та пакти у галузі прав людини;
- механізми демократії, їх роль та особливості ефективного функціонування;

- принципи формування громадянського суспільства, чинники що сприяють його розвитку та виклики пов'язані з його утвердженням;
- особливості формування активного громадянина, як одного з ключових суб'єктів демократичного врядування;
- принципи організації роботи на дослідженнях суспільно важливої проблеми;
- принципи реалізації практичного проекту з суспільно важливої проблеми.

4.2. Вміти:

- застосувати на практиці свої знання, отримані в курсі;
- критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій та приймати обґрунтовані рішення;
- працювати спільно з іншими за ради досягнення мети, ефективно взаємодіяти з людьми різних поглядів та переконань;
- ідентифікувати та досліджувати існуючі у суспільстві проблеми, а також розробляти рекомендації щодо їх вирішення;
- застосовувати інструменти громадської участі для вирішення суспільних проблем;
- визначати складні суспільні, політичні проблеми, складання теми та плану їх дослідження, реалізовувати план дослідження, працювати результати дослідження;
- розробляти план дій за для вирішення проблеми, реалізовувати його та презентувати результати проекту;
- здійснювати ефективну комунікацію з органами влади, громадськими організаціями та мас-медіа.

4.3. Набути компетентностей:

ЗК – загальних

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК7. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК8. Здатність працювати в команді.

ЗК9. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ФК – фахових (спеціальних)

ФК1. Здатність застосовувати законодавчу та нормативно-правову базу, а також державні та міжнародні вимоги, практики і стандарти з метою здійснення професійної діяльності в галузі комп'ютерної інженерії.

ФК 11. Здатність оформляти отримані робочі результати у вигляді презентацій, науково-технічних звітів.

ФК15. Здатність аргументувати вибір методів розв'язування спеціалізованих задач, критично оцінювати отримані результати, обґрунтовувати та захищати прийняті рішення.

ПРН – програмних результатів навчання

ПРН4. Знати та розуміти вплив технічних рішень в суспільному, економічному, соціальному і екологічному контексті.

ПРН5. Мати знання основ економіки та управління проектами.

ПРН7. Вміти розв'язувати задачі аналізу та синтезу засобів, характерних для спеціальності.

ПРН8. Вміти системно мислити та застосовувати творчі здібності до формування нових ідей.

ПРН11. Вміти здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язання задач комп'ютерної інженерії.

ПРН12. Вміти ефективно працювати як індивідуально, так і у складі команди.

ПРН14. Вміти поєднувати теорію і практику, а також приймати рішення та виробляти стратегію діяльності для вирішення завдань спеціальності з урахуванням загальнолюдських цінностей, суспільних, державних та виробничих інтересів.

ПРН 16. Вміти оцінювати отримані результати та аргументовано захищати прийняті рішення

ПРН18. Використовувати інформаційні технології та для ефективного спілкування на професійному та соціальному рівнях.

ПРН19. Здатність адаптуватись до нових ситуацій, обґрунтовувати, приймати та реалізовувати у межах компетенції рішення.

ПРН20. Усвідомлювати необхідність навчання впродовж усього життя з метою поглиблення набутих та здобуття нових фахових знань, удосконалення креативного мислення.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю	
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання		
Денна	II	IV	3	90		22				66	2	залік
Заочна	II	IV										

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	Усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади демократії та прав людини, механізми їх реалізації													
Тема 1. Філософські засади демократичного врядування			2										
Тема 2. Принципи демократії			2			6							
Тема 3. Права людини			2			4							
Тема 4. Міжнародні конвенції та пакти про права людини			2			8							
Тема 5. Конституціоналізм, ліберальна демократія та їх розвиток в Україні			1			6							

Тема 6. Механізми демократії в Україні			2			6						
Модуль 1												
Разом за змістовим модулем 1			11 год			30 год						41 год
Змістовий модуль 2. Роль громадянського суспільства та громадянина в умовах демократії												
Тема 1. Характеристики громадянського суспільства			2			4						
Тема 2. Громадянське суспільство у демократичних реформах у країнах Східної Європи			1			5						
Тема 3. Виклики, пов'язані з громадянським суспільством			2			6						
Тема 4. Громадянство і демократія			2			4						
Тема 5. Типи громадян			2			4						
Тема 6. Активні громадяни			2			5						
Тема 7. Підготовка до захисту студентського проєкту					2	8						
Модуль 2												
Разом за змістовим модулем 2			11 год		2 год	36 год						46 год
Усього годин			22		2	66						90 год

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1	Аналіз шести сценаріїв формування окремих принципів демократії. Вибір теми дослідження (Крок 1).
2	Аналіз визначення ключових права людини. Розробка плану дослідження (Крок 2), початок стадії реалізації плану дослідження (Крок 3).
3	Аналіз міжнародних конвенцій та пактів про права людини. Реалізація плану дослідження (Крок 3).
4	Оцінка змін які вносилися до Конституції України (2004, 2010, 2014, 2016 рр.). Опрацювання результатів дослідження (Крок 4).
5	Аналіз функцій політичних партій. Дослідження проблеми в контексті прав людини (Крок 5).
6	Аналіз прикладів - на скільки широким може бути право на свободу вираження та об'єднання. Розробка плану дій (Крок 6).
7	Аналіз розвитку громадянського суспільства у демократичних реформах у країнах Східної Європи (Польща, Чеська Республіка, Румунія та Україна). Підготовка до реалізації плану дій (Крок 7).
8	Аналіз моделей взаємодії влади та громадянського суспільства (на основі прикладів із сучасної української реальності). Реалізація плану дій (Крок 7).
9	Порівняння ролі та обов'язків громадян у демократичному та недемократичному суспільствах. Продовження реалізації плану дій (Крок 7).
10	Оцінка методів громадської участі. Продовження реалізації плану дій (Крок 7).
11	Аналіз ефективних механізмів громадської участі в Україні. Підготовка до презентації проекту (Крок 8).
12	Підготовка до презентації проекту (Крок 8).

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни за рішенням кафедри (викладача).

5.4. Тематика індивідуальних завдань

№	Назва теми
1	Підготовка до захисту студентського проекту, індивідуальної частини дослідження та реалізації.

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Форми поточного контролю: обговорення проблеми, дискусія, участь у інтерактивних вправах; тестування, есе, аналітичний звіт, проект, творча робота, презентація результатів виконаних завдань та досліджень, презентація та виступ на науковому заході.

Форма підсумкового контролю: залік.

Засоби оцінювання:

- стандартизовані тести;
- проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.);

- аналітичні звіти;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна, самостійна та індивідуальна робота)													Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль № 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13		
5	5	5	5	5	5	4	4	4	4	5	5	4	40	100

7. Рекомендована література

Основна

1. Демократія: від теорії до практики / [Г. Берроуз, І. Совсун, С. Буров та ін.]. – Київ, 2018.
2. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Закон України "Про громадські об'єднання" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
4. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80?test=XX7MfyrCSgkyQdPIZiKEmxN8NI4Z6s80msh8Ie6>.
5. Закон України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини", 1998. – (Відомості Верховної Ради України (ВВР)). – С. 99.
6. Конституція України., 1996. – (Відомості Верховної Ради України (ВВР)). – С. 141.
7. Коэн Д.Л., Арато Э. Гражданское общество и политическая теория. – М.: Издательство «Весь Мир», 2003. - 784 с.
8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
9. Постанова КМУ від 3 листопада 2010 р. N 996 "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>.
10. Правові механізми взаємодії держави і громадянського суспільства в Україні: історичний досвід і виклики сучасності: наукова записка / [Горбатенко В.П. (кер. авт. кол.), Кресіна І.О., Кукуруз О.В., Тимошук В.П., Стрельцова О.В., Матвійчук Л.О.]. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. – 82 с.
11. Степаненко В. Громадянське суспільство в Україні. «Помаранчева» стадія становлення // Віче. – 2005. – №2. – С.49-55.

12. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини – Київ: Основа, 2017. – 44 с.
13. Цвих В. Громадянське суспільство. Навчально-методичний посібник / В. Цвих, О. Горбняк, В. Кобильник. – Кам'янець-Подільський: Абетка Світ, 2009. – 111 с.
14. Dalton R. Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation / Russel J. Dalton. // *Political Studies*. – 2008. – №56. – С. 76–98.
15. Democracy Index 2017: Free speech under attack [Електронний ресурс] // The Economist Intelligence Unit. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://pages.eiu.com/rs/753-RIQ438/images/Democracy_Index_2017.pdf.
16. Diamond L. "Rethinking Civil Society: Toward Democratic 33 Consolidation / Larry Diamond. // *Journal of Democracy*. – 1994. – №5. – С. 4–17.
17. How Can Citizens Participate? We the People: The Citizen & the Constitution [Електронний ресурс] // The Center for Civic Education, 2nd Edition. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.civiced.org/resources/curriculum/lesson-plans/456-how-can-citizens-participate>.
18. O'Brien E. Democracy for All: Human Rights and Street Law Legal Literacy Programs [Електронний ресурс] / Edward L. O'Brien. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nylslawreview.com/wp-content/uploads/sites/16/2014/11/OBrien.pdf>.
19. Westheimer & Kahne. What Kind of Citizen, the Politics of Educating for Democracy / Westheimer & Kahne. // *American Educational Research Journal*. – 2004. – №41. – С. 237–269.
20. Young W. Civic Virtue and Western Civilization [Електронний ресурс] / William Young // National Association of Scholars. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://www.nas.org/articles/civic_virtue_and_western_civilization.

Допоміжна

21. Альтернативний звіт про реалізацію Україною положень конвенції ООН про права дитини 2002–2008 – К., 2009. – 90 с. – (Підготовлено громадськими організаціями України) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unicef.org/ukraine/report-ukr.pdf>.
22. Б. Цимбалістий. Тавро бездержавності. Політична культура українців. – Київ, 1994. – С. 58.
23. Гиря Г.В. «Кольорові революції» їх сутність та вплив на еволюцію політичних систем на прикладі України та Грузії // <http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/32227/28896>
24. Дарендорф Ральф. После 1989: Мораль, революция и гражданское общество. Размышления о революции в Европе. М.: Ad Marginem. 1998. - 272 с.
25. Куницька Анна. Протестна активність як складова політичної участі <http://socialscience.com.ua/article/285>
26. Почепцов Г.Г. Віртуальні революції: використання віртуальних об'єктів при зміні влади / Г.Г. Почепцов // *Політичний менеджмент*. — 2004. — № 4 (7). — С.10—22. <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=29&c=443>
27. Права людини в Україні - 2008. Доповідь правозахисних організацій [Електронний ресурс] // Українська Гельсінська спілка з прав людини. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://khpg.org/files/docs/1246095196.pdf>.
28. Hansen P. Hannah Arendt: Politics, History and Citizenship / Phillip Hansen., 2013.
29. IREX. Protect Yourself from the Flood of Information [Електронний ресурс] / IREX, Academy of Ukrainian Press, StopFake – Режим доступу до ресурсу: <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/citizen-media-literacy-project-trainer-manual.pdf>.
30. The U.S. Declaration of Independence [Електронний ресурс]. – 1776. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.archives.gov/founding-docs/declaration-transcript>. **Стоп. 11**
31. Tonge J. Does Citizenship Education Make Young People Better-Engaged Citizens? / J. Tonge, A. Mycock, B. Jeffery. // *Political Studies*. – 2012. – №60. – С. 578–602.
32. Weigle M. Civil Society in Reforming Communist Regimes: The Logic of Emergence / M. Weigle, J. Butterfield. // *Comparative Politics* 25. – 1992. – №1. – С. 1–23.

33. What is International Humanitarian Law? [Електронний ресурс] // International Red Cross. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/what_is_ihl.pdf.
34. Whipps H. What is the Magna Carta? [Електронний ресурс] / Heather Whipps. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.livescience.com/2458-magna-carta-changed-world.html>.

9. Інформаційні ресурси

1. Агенство США з міжнародного розвитку (USAID) <https://www.usaid.gov/node/267171>
2. Верховна Рада України <https://www.rada.gov.ua/>
3. Міжнародна фундація виборчих систем (IFES) <https://ifesukraine.org/pro-ifes-ukrayina/>
4. Українська Гельсінська спілка з прав людини <https://helsinki.org.ua/>
5. Український незалежний центр політичних досліджень <http://www.ucipr.org.ua/index.php?lang=ua>
6. Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» <https://dif.org.ua/>
7. Центр протидії корупції <https://antac.org.ua/>
8. Amnesty International <https://www.amnesty.org.ua/>